

In memoriam

Zlatko Uzelac
(1953. – 2021.)

Zlatko Uzelac

(Požega, 2. travnja 1953. – Zagreb, 9. listopada 2021.)

Zlatko Uzelac, povjesničar umjetnosti i konzervator-urbanist, diplomirao je povijest umjetnosti 1982. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te interdisciplinarni studij urbanizma (paralelni studij na Filozofskom i Arhitektonskom fakultetu). Od 1981. do 1983. bio je kustos u muzeju u Požegi, od 1983. do 1986. urbanist u projektnom birou, a od 1986. do 1989. konzervator u Zavodu za zaštitu spomenika kulture grada Beograda.

Kao istraživač u Institutu za povijest umjetnosti od 1990. do 2000. godine vodio je izradu urbanističko-konzervatorske studije povijesne jezgre Požege, a od 1996. do 1999. projekt obnove tvrđave u Slavonskom Brodu. Organizirao je izložbu o blagu crkve sv. Lovre u Požegi i potaknuo nastavak tada zapostavljenih radova na obnovi crkve te pokrenuo i koncipirao proces obnove kompleksa dvorca u Kutjevu. U Požegi je na pročelju crkve sv. Duha otkrio i valorizirao romanički portal iz 13. st.

Pohađao je poslijediplomski doktorski studij urbanizma na Arhitektonskom fakultetu (1998.–2000.) te stručne urbanističke seminare u Helsinkiju i Berlinu 2002. (stipendija USAID).

Od 2000. do 2004. u Ministarstvu zaštite okoliša i prostornog uređenja RH obnašao je dužnost Pomoćnika ministra za prostorno uređenje, a od 2002. godine bio je i ravnatelj Zavoda za prostorno uređenje Republike Hrvatske. Vodio

je izradu prvog Izvješća o stanju u prostoru RH. Od 2004. do 2012. radio je kao urbanist u projektnom birou te vodio izradu studija i projekte obnove baroknih fortifikacija u Koprivnici i Osijeku.

Godine 2012. obnašao je dužnost Pomoćnika ministrice za zaštitu kulturne baštine u Ministarstvu kulture RH, a od 2014. do umirovljenja 2018. ponovno je zaposlen u Institutu za povijest umjetnosti, kao voditelj programa i javnih komunikacija.

Od 2018. godine član je istraživačkog tima na znanstvenom projektu “Eugen Savojski (1663. – 1736.) i gradovi-tvrđave jugoistočne granice Habsburške Monarhije”, koji se provodi uz podršku Hrvatske zaklade za znanost.

Godišnju nagradu “Radovan Ivančević” Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske primio je 2008. godine za dugogodišnji znanstvenoistraživački i konzervatorski rad te doprinos struči obnovom Tvrđave u Slavonskom Brodu, a posebno za rekonstrukciju tvrđavske crkve sv. Ane.

Autor je više studija, znanstvenih i stručnih radova te projekata obnove baroknih fortifikacija i urbanističkih povijesnih cjelina, prvenstveno vezanih za baroknu te srednjovjekovnu baštinu Slavonije. Izlagao je na više znanstvenih i stručnih skupova, te održao veći broj javnih predavanja, napose o valorizaciji i problemima obnove baroknih gradova-tvrđava.

Govor održan na pokopu Zlatka Uzelca 13. listopada 2021. u Zagrebu

Katarina Horvat-Levaj

Malo je tako temperamentnih i nadahnutih povjesničara umjetnosti kao što je bio Zlatko Uzelac. Zapravo, koje god bi se teme Zlatko prihvatio u širokom spektru svojih interesa, od antike do suvremene umjetnosti, od urbanizma do zaštite spomenika, rezultati su bili spektakularni. Samo izuzetan znalac poput Zlatka mogao je iza jednostavne fasade barokizirane franjevačke crkve sv. Duha u Požegi gotovo matematičkom preciznošću otkriti romanički portal iz 13. stoljeća, koji nije promijenio samo povijest crkve, nego i genezu grada. Samo osoba s izuzetnim umijećem tumačenja grada poput Zlatka mogla je u jednolikim blokovima Slavenskog Broda pročitati ideju planiranoga renesansnoga grada. Samo osoba s golemim znanjem o sveukupnoj europskoj umjetnosti, poput Zlatka, mogla je u današnjem Beogradu s arhitekturom uglavnom novijeg datuma prepoznati ruku velikoga njemačkog arhitekta Balthasara Neumanna, koji je izradio sjajni projekt baroknoga grada za vrijeme kratke austrijske dominacije između dviju turskih okupacija u ranom 18. stoljeću. Tu još treba dodati originalno tumačenje dominikanske gotičke crkve sv. Lovre u Požegi, nadalje franjevačke barokne crkve u Osijeku, atribuciju barokne kapele sv. Ane u Slavanskom Brodu istaknutomu austrijskom arhitektu Johannu Lucasu von Hildebrandtu, atribuciju karlovačke zvijezde jednom od protagonista talijanske kasne renesanse (nažalost ostalo neobjavljeno), ubikaciju Stridona, rodnog mjesta svetog Jeronima (također neobjavljeno) i mnoge druge teme. U cjelokupnome svom istraživačkom radu, kao posebnu misiju, Zlatko Uzelac propagirao je revalorizaciju slavenske graditeljske baštine naspram daleko poznatijih umjetničkih djela u Dalmaciji.

No u svojoj znanjačkoj interpretaciji hrvatske povijesti umjetnosti u europskom kontekstu Zlatko nije stao na uobičajenim dosezima datacije, atribucije i valorizacije objavljenima u nekome znanstvenom članku ili knjizi. On je doslovce iz pepela podizao nestale spomenike. Faksimilska rekonstrukcija barokne kapele sv. Ane u tvrđavi Brod srušene nakon Drugoga svjetskog rata, rekonstrukcija same brodske tvrđave ponovnom izgradnjom srušenih bastiona i dovođenjem vode u opkope, rekonstrukcija bastiona i Vodenih vrata u osječkoj Tvrđi, uređenje bastiona u Koprivnici, samo su neki od zahvata koji su promijenili lica naših važnih povijesnih gradova.

Osoba tako širokih interesa i tako razgranatog djelovanja imala je i burnu radnu biografiju koju su obilježile brojne promjene i preokreti. Tako je ovaj povjesničar umjetnosti i konzervator-urbanist, koji je osim studija povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu završio i interdisciplinarni studij urbanizma na Filozofskom i Arhitektonskom fakultetu, najprije bio kustos muzeja u rodnoj Požegi (od 1981.), pa zatim konzervator u Zavodu za zaštitu spomenika kulture u Beogradu (1986. – 1989.), da bi konačno 1990. godine dobio zasluženo mjesto u centralnoj instituciji za povijest umjetnosti u Hrvatskoj, našem Institutu. Posvetivši se tada aktualnoj izradi konzervatorske studije za Požegu, usavršio je metodologiju blokovske analize gradova, koju Institut i danas uspješno primjenjuje ne samo na drugom gradu od Zlatkova posebnog interesa nakon Požege – Osijeku, nego i na samom Zagrebu, u postpotresnoj obnovi grada.

No izazovi djelovanja bili su za osobu takvih kapaciteta i takvog formata preveliki da bi ostao posvećen samo samozatajnomu istraživačkom radu. Stoga Zlatko Uzelac nakon desetogodišnjeg rada u Institutu odlazi na dužnost pomoćnika za prostorno uređenje u Ministarstvu zaštite okoliša i prostornog uređenja Republike Hrvatske (2000.) te potom na dužnost ravnatelja Zavoda za prostorno uređenje Republike Hrvatske (2002.). Vodio je i izradu prvog Izvješća o stanju u prostoru Republike Hrvatske, te je na tim pozicijama njegov utjecaj prerastao i u politički angažman na zaštiti nacionalnih interesa u složenim pitanjima hrvatske državne granice prema Sloveniji. U tome bogatom životopisu između teorije i prakse, između već spomenutih velikih tema i konkretne graditeljske obnove, Zlatko se istaknuo i kao pomoćnik prethodne ministrice kulture (2012. – 2014.).

Svoju bogatu karijeru završio je povratkom tamo kamo je pripadao i odakle stvarno, u duhovnom smislu, nije nikada ni otišao, a to je Institut za povijest umjetnosti. Nastavak istraživanja i izrade konzervatorskih studija za osječku Tvrđu, novi projekt istraživanja i obnove Kastva samo su neke od tema. No ono gdje je Zlatko zablistao u punom svjetlu genijalnog poznavaoća cjelokupnoga europskog prostora, njegove povijesti, ratova i vladara, projekt je o Eugenu Savojskom i gradovima-tvrđavama Habsburške Monarhije. Na tom je projektu nakon formalnog umirovljenja 2018. godine

ostao formalnim suradnikom, a zapravo nadahnutim vođom i osobnim tumačem sjajnog princa Eugena kojim je bio fasciniran. Istraživačka putovanja sa Zlatkom u Hrvatskoj, a potom i u susjednim zemljama, sve do Rumunjske na jednoj strani te Francuske, Belgije, Nizozemske i Njemačke na drugoj, za mene osobno ubrajaju se među najljepše trenutke

u dugogodišnjem radu, a znam da će se kolege s projekta sa mnom složiti. Posebno je bilo dirljivo posljednje putovanje u Francusku potkraj kolovoza ove godine, na koje je Zlatko došao već vidno bolestan, ali je rekao: »Idem, makar mi to bilo zadnje«. I bilo je, no on će u našoj struci i u našim srcima ostati zauvijek. Dragi Zlatko, hvala.